

**Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΥ ΣΕ
ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗ ΛΟΓΟΥ**

**THE ROLE OF INTERVENTION IN THE ABILITY TO DEVELOP VOCABULARY IN
CHILDREN
WITH SPEECH DELAY**

Της
Γεωργίας Σπυριδωνίδου

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται
στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του
Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης του Τ.Ε.Φ.-Δ.Π.Θ. σε
συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και
Επικοινωνιών με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή –
Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης»

Εγκριμένο από την τριμελή επιτροπή:

- 1^{ος} Επιβλέπων: Γαβριηλίδου Ζωή, Καθηγήτρια, τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας Δ.Π.Θ.
2^{ος} Επιβλέπων: Φιλιάτουρας Ασημάκης, Λέκτορας, τμήμα Ελληνικής φιλολογίας
Δ.Π.Θ.
3^{ος} Επιβλέπων: Δόση Ιφιγένεια Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, τμήμα Ελληνικής
Φιλολογίας Δ.Π.Θ

Κομοτηνή/Αθήνα

2022

Περίληψη

Στόχος της παρούσας εργασίας ήταν να αναδειχθεί ο ρόλος που διαδραματίζει η σημασιολογική παρέμβαση στην ικανότητα ανάπτυξης του λεξιλογίου παιδιών με αργοπορία στην έναρξη του λόγου. Στο πρώτο μέρος παρουσιάζεται η βιβλιογραφική ανασκόπηση που περιλαμβάνει μια προσπάθεια καθορισμού της ομάδας των παιδιών με αργοπορία στην έναρξη του λόγου, με σημαντικό χαρακτηριστικό την καθυστέρηση στην έκφραση και την περιορισμένη χρήση λεξιλογίου. Διάφοροι παράγοντες όπως κοινωνικοί, οικονομικοί και προσωπικοί φαίνεται να συμβάλλουν στην ανάπτυξη του λεξιλογίου σε παιδιά ηλικίας 2 ετών. Στη συνέχεια μέσω των σημασιολογικών θεωριών γίνεται προσπάθεια να εξηγηθεί ο τρόπος που οργανώνεται και αναπτύσσεται η γνώση μας για τις σημασίες των λέξεων. Γίνεται λοιπόν αναφορά στην σημασιολογική ανάπτυξη των παιδιών με καθυστέρηση λόγου καθώς και των τυπικά αναπτυσσόμενων παιδιών. Σε επόμενο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στους γνωστικούς μηχανισμούς που διαδραματίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην ανάπτυξη του λεξιλογίου όπως η προσοχή, η αντίληψη και η μνήμη εργασίας. Η μνήμη εργασίας φαίνεται πως είναι υπεύθυνη για την προσωρινή συγκράτηση και επεξεργασία νέων πληροφοριών και για την αποθήκευση τους στην σημασιολογική μνήμη, που λειτουργεί ως βάση δεδομένων και εμπλουτίζεται καθ' όλη την διάρκεια της ζωής του ανθρώπου. Ενώ στο επόμενο κεφάλαιο εξετάζεται ο τρόπος παρέμβασης, που αποτελεί προέκταση των σημασιολογικών θεωριών και του τρόπου που οργανώνεται η γνώση και συγκεκριμένα το λεξιλόγιο στην σημασιολογική μνήμη, δημιουργώντας σημασιολογικά δίκτυα μέσω της κατηγοριοποίησης: θεματικής και ταξινομικής. Στο δεύτερο και τελικό μέρος αυτής της εργασίας, υπάρχει μελέτη τριών παιδιών (μέσο ηλικιακό εύρος: 4,10 έτη) με σημασιολογικά λάθη στο εκφραστικό τους λεξιλόγιο, το ένα εκ των οποίων εμφανίζει και περιορισμένο λεξιλογικό εύρος. Τα τρία παιδιά παρουσίαζαν αργοπορία στην έναρξη του λόγου καθώς επίσης και δυσκολίες που παραμένουν στο λεξιλόγιο τους και τα ευρήματα αυτά συνάδουν με όσα αναφέρονται στην βιβλιογραφία. Σχεδιάστηκε επομένως και εφαρμόστηκε μία παρέμβαση, η οποία

βασίστηκε στην κατηγοριοποίηση εννοιών. Μετά την εφαρμογή της, παρατηρείται κάποια βελτίωση και ελαχιστοποίηση των σημασιολογικών παραφασιών. Όσον αφορά όμως το εύρος του λεξιλογίου παρατηρήθηκε πως απαιτείται περισσότερος χρόνος για να υπάρξει εμφανή βελτίωση.

Λέξεις κλειδιά: Γλωσσική Ανάπτυξη, Γλωσσική Καθυστέρηση, Προσχολική Ηλικία, Σημασιολογική Ανάπτυξη, Λεξιλογικές Αναπαραστάσεις, Απόκτηση Λεξιλογίου, Σημασιολογική Μνήμη, Μνήμη Εργασίας, Παρέμβαση.

Βιβλιογραφία

Baddeley, A. (2003). *Working memory and language: An overview*. Journal of Communication Disorders, 36(3), 193-206.

Baldwin, D.A. (1991). *Infants' contributions to the achievement of joint reference*. Child Development, 62, 875-890.

<https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1991.tb01577.x>

Bauer, P. & Mandler, M. (1989). *Taxonomies and triads: Conceptual organization in one-to two-olds*. Cognitive Psychology, 21, 166-184.

[https://doi.org/10.1016/0010-0285\(89\)90006-6](https://doi.org/10.1016/0010-0285(89)90006-6)

Bigland, S. & Speake, J. (2009). *Σημασιολογικοί σύνδεσμοι*. (μτφρ. και επιμ. Λ. Πατρώνη). Χανιά: Γλαύκη

Blankson, A.N., O'Brien, M., Leerkes, E.M., Marcovitch, S. & Calkins, S.D. (2011). *Shyness and vocabulary: The roles of executive functioning and home environmental stimulation*. Merrill Palmer Q (Wayne State Univ Press), 57(2), 105–128.

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22096267>

Borovsky, A., Ellis, E.M., Evans, J.L., & Elman, J.L. (2016). *Semantic structure in vocabulary knowledge interacts with lexical and sentence processing in infancy*. Child Development, 87(6), 1893–1908.

<https://doi.org/10.1111/cdev.12554>

Βογινδρούκας, Ι., Πρωτόπαπας, Γ. & Σιδερίδης, Γ. (2009). *Δοκιμασία Εκφραστικού Λεξιλογίου*. Αθήνα: Γλαύκη.

Βογινδρούκας, Ι., Πρωτόπαπας, Γ. & Σιδερίδης, Γ. (2009). *Εικόνες Δράσης: Δοκιμασία Πληροφοριακής & γραμματικής Επάρκειας*. Αθήνα: Γλαύκη

Βοσνιάδου, Σ. (2001). *Εισαγωγή στην ψυχολογία (Τόμος Α')*: Βιολογικές αναπτυξιακές και συμπεριφοριστικές προσεγγίσεις . Αθήνα, Ελλάδα: Εκδόσεις Gutenberg.

Chrysochoou, E., Bablekou, Z., Masoura, E. & Tsigilis, N. (2012). *Working memory and vocabulary development in Greek preschool and primary school children*. European Journal of Developmental Psychology, 10, 417-432.

<https://doi.org/10.1080/17405629.2012.686656>

Cole, M. & Cole, S. (2000). *Η ανάπτυξη των παιδιών. Η αρχή της ζωής: εγκυμοσύνη, τοκετός, βρεφική ηλικία*. Αθήνα: Τυπωθήτω - Γ. Δαρδάνος

Cummings, A., Čeponiene, R. (2010) *Verbal and nonverbal semantic processing in children with developmental language impairment*. Neuropsychologia, 48, 77-85.

<https://doi.org/10.1016/j.neuropsychologia.2009.08.012>

Dale, P., Price, T., Plomin, R., (2003) *Outcomes of Early Language Delay: I. Predicting Persistent and Transient Language Difficulties at 3 and 4 Years*. American Speech-Language-Hearing Association, 46 (3), 544-560.

[https://doi.org/10.1044/1092-4388\(2003/044\)](https://doi.org/10.1044/1092-4388(2003/044))

Desmarais, C., Sylvestre, A., Meyer, F., Bairati, I., & Rouleau, N. (2008) *Systematic review of the literature on characteristics of late-talking toddlers*. International Journal of Language & Communication Disorders, 43(4), 361-389.

<https://doi.org/10.1080/13682820701546854>

Dockrell, J., Messer, D., George, R., Ralli, A. (2002). Beyond naming patterns in children with WFDs—Definitions for nouns and verbs. Journal of Neurolinguistics 16(2-3), 191-211.

[https://doi.org/10.1016/S0911-6044\(02\)00012-X](https://doi.org/10.1016/S0911-6044(02)00012-X)

Eysenck, M.W. (2010). *Βασικές αρχές γνωστικής ψυχολογίας*. Αθήνα, Ελλάδα: Εκδόσεις Gutenberg

Feldman, R.S. (2009). *Εξελικτική ψυχολογία: Δια βίου ανάπτυξη*. Αθήνα, Ελλάδα: Εκδόσεις Gutenberg

Gershkoff-Stowe, L., & Hahn, E.R. (2007) *Fast Mapping Skills in the Developing Lexicon*. Journal of Speech, Language, and Hearing Research, 50,682-697.
[https://doi.org/10.1044/1092-4388\(2007/048\)](https://doi.org/10.1044/1092-4388(2007/048))

Golinkoff, R.M., Hirsh-Pasek, K., Bailey, L.M.,& Wenger, N.R. (1992) *Young Children and Adults Use Lexical Principles to Learn New Nouns*. Developmental Psychology, 28,99-108
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0012-1649.28.1.99>

Farkas, G., & Beron, K. (2004). *The detailed age trajectory of oral vocabulary knowledge: Differences by class and race*. Social Science Research, 33(3), 464–497.
<https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2003.08.001>

Hadley, E.B., Dickinson, D.K., Hirsh-Pasek, D. K., Golinkoff, R.M. (2018). *Building Semantic Networks: The Impact of a Vocabulary Intervention on Preschoolers' Depth of Word Knowledge*. Reading Research Quarterly, 54(1) 41-61.
<https://doi.org/10.1002/rrq.225>

Hall,D.G.,& Waxman,S.R.(1993). *Assumptions about Word Meaning: Individuation and Basic-Level Kinds*. Child Development,64,1550-1570
<https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1993.tb02970.x>

Harley, T.(2008). *Η ψυχολογία της γλώσσας* (επιμ. Ρ.Πήτα). Θεσσαλονίκη: UNIVERSITY STUDIO PRESS.

Harris, J., Golinkoff, R.M., & Hirsh-Pasek, K. (2011). *Lessons from the crib for the classroom: How children really learn vocabulary*. In S.B. Neuman & D.K. Dickinson (Eds.), *Handbook of early literacy research* (Vol. 3, pp. 49–65). New York: Guilford

Henriksen, B. (1999) *Three dimensions of vocabulary development*. *SSLA* 21, 503-317
<https://doi.org/10.1017/S0272263199002089>

Hills, T. T., Maouene, J., Riordan, B., Smith, L.B. (2010). *The associative structure of language: Contextual diversity in early word learning*. *Journal of Memory and Language*, 63(3) 259-273.
<https://doi.org/10.1016/j.jml.2010.06.002>

Horwitz, S., Irwin, J., Briggs-Gowan, J., Heenan, J., Mendoza, J. & Carter, A. (2003). *Language Delay in a Community Cohort of Young Children*. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 42(8), 932-940.
<https://doi.org/10.1097/01.CHI.0000046889.27264.5E>

Madler, J.M., McDonough, L. (1993) *Concept formation in infancy*. *Cognitive Development*, 8, 291-318
[https://doi.org/10.1016/S0885-2014\(93\)80003-C](https://doi.org/10.1016/S0885-2014(93)80003-C)

Mcgregor, K. K., Sheng, L. & Smith, B. (2005). *The precocious 2-year-old: status of the lexicon and links to the grammar*. *Journal of Child Language*, 32, 563–585.
<https://doi.org/10.1017/S0305000905006926>

Κατή, Δ., (2009). *Γλώσσα και Επικοινωνία στο παιδί*, Αθήνα, Οδυσσέας.

Moyle, J., Stokes, S., Klee, T., (2011). *Early Language Delay and Specific Language Impairment*. *Developmental Disabilities*, 17(2), 160-169
<https://doi.org/10.1002/ddrr.1110>

Myae, H., Moore, N., Vukelich, C., Buell, M. (2010) *Does play make a difference? How play intervention affects the vocabulary learning of at-risk preschoolers*. American Journal of Play, 3 (1), 82-105

Μήτσης, Ν. (2012). Το λεξιλόγιο. Θεωρητική προσέγγιση και διδακτικές εφαρμογές. Αθήνα. GUTENBERG.

Μότσιου, Ε. (2017). Εισαγωγή στην Ανάπτυξη της γλώσσας. Θεσσαλονίκη: University studio Press.

Μπαπλέκου, Ζ. (2003). Η Ανάπτυξη της μνήμης: Γνωστική διαδρομή στην παιδική ηλικία. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Nation K. (2014) *Lexical learning and lexical processing in children with developmental language impairments*. Phil.Trans. R. Soc. B 369: 20120387. <http://dx.doi.org/10.1098/rstb.2012.0387>

Neuman, S.B., Newman, E.H., Dwyer, J. (2011) *Educational Effects of a Vocabulary Intervention on Preschoolers' Word Knowledge and Conceptual Development: A Cluster-Randomized Trial*. Reading Research Quarterly, 46 (3), 249-272. <https://doi.org/10.1598/RRQ.46.3.3>

Pollard-Durodola, S.D., Gonzalez, J.E., Simmons, D.C., Kwok, O., Taylor, A.B., Davis, M.J., Simmons, L. (2011). *The effects of an intensive shared book-reading intervention for preschool children at risk for vocabulary delay*. Exceptional Children, 77(2), 161–183. <https://doi.org/10.1177%2F001440291107700202>

Παπαγεωργίου, Β. (2005). Ψυχιατρική παιδιών και εφήβων. Θεσσαλονίκη, UNIVERSITY STUDIO PRESS.

Παπαθεοδωρόπουλος, Κ. (2015). Σημασιολογική μνήμη. Repository.kallipos.gr

Pinkham, A.M., Kaefer, T. & Neuman, S.B. (2014). *Taxonomies support preschoolers' Knowledge acquisition from storybooks*. Hidawi Publishing corporation, Child Development Research, 2014

<http://dx.doi.org/10.1155/2014/386762>

Πετεινού, Κ. (2010). «Πρώιμη γλωσσική καθυστέρηση –γλωσσικά χαρακτηριστικά και ερευνητικά δεδομένα». Στο Βογινδρούκας, Ι., Οκαλίδου, Α., Σταυρακάκη, Σ. (επιμ.) *Αναπτυξιακές Γλωσσικές διαταραχές από την βασική έρευνα στην κλινική πράξη* (σελ 197-211). Θεσσαλονίκη :Επίκεντρο.

Πρώιου, Χ. (2016). «Στάδια σημασιολογικής και λεξιλογικής ανάπτυξης». Στο *Συλλογικό Γλωσσική ανάπτυξη και διαταραχές*. (σελ 257-302) Αθήνα: Τόπος

Ράλλη, Α. (2008). *Η ανάπτυξη λεξιλογικών αναπαραστάσεων στην πορεία κατάκτησης νέων λέξεων από παιδιά προσχολικής ηλικίας*. Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού, 8, 155-176.

<https://doi.org/10.12681/icw.18217>

Rescorla, L., Alley, A. & Christine, J. B. (2001) *Word frequencies in toddlers' lexicons*. Journal of Speech, Language, and Hearing Research, 44, 598–609.

[https://doi.org/10.1044/1092-4388\(2001/049\)](https://doi.org/10.1044/1092-4388(2001/049))

Rescorla, L., Mirak, J., & Singh, L. (2000). *Vocabulary growth in late talkers: lexical development from 2;0 to 3;0*. Journal of Child Language, 27 (2), 293-311.

<https://doi.org/10.1017/S030500090000413X>

Sénéchal, M. (1997). *The differential effect of storybook reading on preschoolers' acquisition of expressive and receptive vocabulary*. Journal of Child Language, 24, 123–38.

Siegler, R., (2005) *Πως σκέφτονται τα παιδιά*. (μτφ. Ζ. Κουλεντιανου και επιμ.Σ. Βοσνιάδου). Αθήνα :Gutenberg.

Tomasselo,M.(1992) *The social bases of language acquisition*. Social Development,1,67-87

<https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.1992.tb00135.x>

Toub, T.S., Hassinger-Das,B., Nesbitt,K. T., Ilgaza,H., Weisberg,D.S., Hirsh-Pasek, K., Golinkoff, R.M., Nicolopoulou,A., Dickinson,D.K.(2018) *The language of play: Developing preschool vocabulary through play following shared book-reading*. Early Childhood Research Quarterly, 45 (4),1-17

<https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2018.01.010>

Vihman, M. M. (1993). *Variable paths to early word production*. Journal of Phonetics, 21,61-82.

[https://doi.org/10.1016/S0095-4470\(19\)31321-X](https://doi.org/10.1016/S0095-4470(19)31321-X)